

Krystyna Stankiewicz

"Konserwator i zabytek "- ogólnopolska sesja naukowa w Toruniu

Ochrona Zabytków 42/3-4 (166-167), 305-306

1989

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jerzy Kruppe (Instytut Historii Kultury Materialnej, Warszawa) oraz mgr Martyna Milewska (PKZ — Oddział w Warszawie). Wygłoszono referaty dotyczące badań architektonicznych obiektów archeologicznych — doc. dr hab. Maria Brykowska (Politechnika Warszawska), problematyki badawczej przy obiektach obronnych — doc. dr hab. Tadeusz Poklewski (Instytut Historii Kultury Materialnej, Łódź) oraz na grodziskach Pomorza Zachodniego — dr Ryszard Rogosz (dyrektor Oddziału PP PKZ w Szczecinie). Ostatni dzień konferencji poświęcono pracom archeologów PKZ poza granicami kraju. O wieloletnim dorobku archeologów prowadzących wykopaliska w Jugosławii, na terenie warowni w Prilepie mówił dr Eugeniusz Cnotliwy (kierownik Pracowni Archeo-

logiczno-Konserwatorskiej w Szczecinie). Przedstawiono pierwsze wyniki prac archeologiczno-konserwatorskich z terenu miasta islamskiego z XI w. Kala bani Hammad w Algierii — mgr Eligiusz Dworaczyński (kierownik Pracowni Archeologiczno-Konserwatorskiej w Tarnowie). A także rezultaty Misji Polsko-Egiptowskiej w Aszmunie — mgr Marek Barański (Oddział Badań i Konserwacji PP PKZ) i mgr Zbigniew Polak (Pracownia Archeologiczna-Konserwatorska w Warszawie). Konferencję podsumował, dziękując za uczestnictwo, zastępca dyrektora PP PKZ ds. naukowo-konserwatorskich, dr Lech Krzyżanowski.

Wystawa towarzysząca konferencji obrazowała zasięg i rozmieszczenie badań przez pracownie archeologiczne w

ciągu 20 lat stanowisk archeologicznych (ok. 950) oraz prezentowała przykłady dokumentacji fotograficznej wybranych obiektów badawczych. W dyskusji podczas konferencji zebrani podkreślali wkład pracowni w rozwój polskiej archeologii. Stały się one monopolistami w skali kraju w prowadzeniu szerokopłaszczyznowych badań na terenie wielkich inwestycji przemysłowych oraz zespołów staromiejskich. Z wielkim uznaniem spotkał się interdyscyplinarny charakter prac badawczych, konserwatorskich i rewoloryzacyjnych, pozwalających wszechstronnej poznać zjawiska zachodzące w obrębie badanego stanowiska.

Krystyna Kwaśniewska

KONSERWATOR I ZABYTEK — OGÓLNOPOLSKA SESJA NAUKOWA W TORUNIU

W dniach 30 listopada — 2 grudnia 1988 r. odbyła się w Toruniu sesja naukowa zatytułowana „Konserwator i zabytek”, zorganizowana pod patronatem wiceprzewodniczącego Rady Państwa, Tadeusza Witolda Młyńczaka. Organizatorami sesji byli: Ministerstwo Kultury i Sztuki, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Muzeum Okręgowe w Toruniu, Zarząd Główny Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Komitety Narodowe ICOM i ICOMOS, Zarząd Główny Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków, Pracownia Konserwacji Zabytków.

Sesję zorganizowano w setną rocznicę urodzin profesora Jerzego Remera. Towarzyszyło jej otwarcie w Ratuszu wystawy ukazującej życie prywatne, działalność zawodową oraz dorobek naukowy prof. J. Remera. Organizatorem wystawy udało się zgromadzić wiele cennych przedmiotów, dokumentów i książek, które — ciekawie wyeksponowane — przybliżyły, zwłaszcza młodemu pokoleniu konserwatorów, sylwetkę tego uczonego.

Profesorowi J. Remerowi poświęcono dwa referaty: mgr Janiny Mazurkiewicz — *Curriculum vitea Jerzego Remera* oraz mgr Zdzisława Ciary — *Działalność Jerzego Remera jako dyrektora Muzeum w Toruniu*. Podkreślono w nich rolę Profesora w kształtowaniu polskiej myśli i praktyki konserwatorskiej oraz w rozwoju muzealnictwa, a także Jego udział w stworzeniu Studium Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa na Wydziale Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika oraz dokonania jako dyrektora Muzeum w Toruniu.

W czasie sesji wiceprzewodniczący Rady Państwa, Tadeusz Witold Młyńczak odsłonił tablicę pamiątkową, wmurowaną w Ratuszu.

Następną grupę referatów organizatorzy zatytułowali *Współczesność i jej korzenie*.

Doc. dr Marian Arsyński w referacie *Konserwatorstwo jako dyscyplina akademicka* mówił m.in. o tym, że problematyka konserwatorska występowała w pracach akademickich już w XIX w. Konserwacji nie traktowano wówczas jako samodzielnej dyscypliny naukowej. Obowiązywał model komplementarny.

Dopiero znacznie później uczyniono z niej autonomiczną dyscyplinę naukową (model autonomiczny). Tylko ten ostatni model daje możliwość skupienia ludzi wokół ochrony zabytków i podejmowania szeroko zaplanowanych badań.

Aktualne problemy dóbr kultury w Polsce to tytuł referatu mgr. Tadeusza Zielniewicza. Omawiając sytuację w zakresie ochrony zabytków, dotychczasowe dokonania i program na najbliższe lata stwierdził, że dla poprawy sytuacji niezbędne jest m.in.: powołanie Komitetu ds. Zabytków, państwowej inspekcji ochrony zabytków, nowelizacja ustawy, ujęcie problematyki ochrony zabytków w planowaniu przestrzennym kraju. Wskazał także, że sesja odbywa się w ważnym dla ochrony zabytków okresie — w niedługim czasie czekają nas bowiem rozstrzygnięcia programowe i prawne.

Konieczność rozwiązywania problemów wynikających z rozwoju nauki i kultury nie omija muzealnictwa. W muzeach światowych widoczne są próby nowego podejścia do zagadnień muzealnictwa. Przedstawił je doc. dr hab. Andrzej Rottermund w referacie *Problemy muzealnictwa w świecie współczesnym*.

Doc. dr Bohdan Rymaszewski w referacie *Konserwatorzy w okresie międzywojennym — ich cele i uwarunkowania* (referat został odczytany, ponieważ autor nie mógł przybyć na sesję) przedstawił najważniejsze akty prawne normujące ochronę zabytków w latach 1918–1939 oraz organizację i niektóre dokonania konserwatorskie.

Mgr Andrzej Michałowski w referacie *Krajobraz i jego ochrona od XIX w. do współczesności* zaprezentował rozwój ochrony krajobrazu naturalnego od XIX w. do czasów współczesnych. W tej perspektywie historycznej dokonania w ostatnich latach budzą pewien optymizm, choć niewątpliwie wiele jest jeszcze do zrobienia w tym zakresie.

Mgr Jan Zabołewicz w referacie *Aktualne problemy ochrony dóbr kultury w woj. toruńskim* zapoznał uczestników sesji z kłopotami i trudnościami, z jakimi musi borykać się toruńska służba konserwatorska. Wiele z nich — z większym lub mniejszym nasileniem — występuje i w innych województwach.

Kolejna grupa referatów dotyczyła ochrony zabytków w okresie międzywojennym. Prof. dr hab. Władysław Ślesieński w referacie *Teoretycy i praktycy ochrony i konserwacji zabytków ruchomych w 20-leciu międzywojennym* przedstawił — na podstawie zmuśnionych badań — stan prac teoretycznych i praktycznych przy zabytkach ruchomych w latach 1918–1939. Rozwojowi teorii konserwacji poświęcono mało miejsca. Jednak mimo braku znaczących prac teoretycznych, opracowano i stosowano w praktyce pewne zasady ochrony i konserwacji zabytków ruchomych (m.in. dopuszczano „małe” naprawy, zalecano stosowanie sprawdzonych metod, dokumentowanie stanu obiektów przed konserwacją).

Doc. dr hab. Jan Pruszyński w referacie *Organizacja ochrony zabytków w dwudziestolecu międzywojennym* omówił najistotniejsze akty prawne wydane w omawianym okresie. Stworzyły one podstawy działalności konserwatorskiej. Ich organizacja — aczkolwiek z pewnością jeszcze niedoskonała — powinna być dzisiaj zauważona i właściwie oceniona. Ten krótki okres nie pozwolił na realizację wszystkich zamierzeń, a nawet na poznanie wszystkich potrzeb. Tym niemniej stworzono wówczas podstawy ochrony zabytków.

Dr arch. Andrzej Białkiewicz w referacie *Działalność Bohdana Tretera w perspektywie współczesności* przedstawił sylwetkę i rolę, jaką pełnił ten zasłużony, dla ochrony zabytków architekt. Wiele spraw, które podejmował B. Treter, do dziś jest aktualnych, a niektóre nabierają szczególnego znaczenia, np. ochrona krajobrazu naturalnego.

Doc. dr hab. Andrzej Kadłuczka w referacie *Tendencje i kierunki konserwacji zabytków w Małopolsce w 20-leciu międzywojennym* zaprezentował wkład środowiska konserwatorów małopolskich do ochrony i konserwacji zabytków w Polsce. Do istotnych kierunków działalności tego środowiska należy m.in. dostrzeżenie w projektowaniu środowiska naturalnego i dostosowywanie nowej architektury do obiektów zabytkowych.

Jan Witkiewicz-Koszyć — *mit czy legenda polskiego konserwatora* to tytuł

referatu mgr. Mieczysława Kurzątkowskiego. Autor przedstawił wiele faktów z życia i działalności twórczej tego konserwatora-projektanta i jego związków (także osobiste) z innymi dziedzinami sztuki i kultury. Podkreślił znaczącą rolę, jaką J. Witkiewicz-Koszyk odegrał w środowisku konserwatorów w okresie przedwojennym i powojennym.

Na zakończenie tej części sesji referat wygłosił dr inż. Krzysztof Biskup pt. *Ochrona i konserwacja zabytków sztuki fortyfikacyjnej*, ilustrując wybrane przykłady obiektów przezrociami.

Czwarta i ostatnia część sesji poświęcona była działalności wybitnych konserwatorów polskich w okresie powojennym.

Dokonania konserwatorskie Hanny Pieńkowskiej zaprezentował mgr Marian Kornecki w bogato ilustrowanym przezrociami referacie pt. *Hanna Pieńkowska jako konserwator*. Jerzemu Łomnickiemu referat pt. *Koncepcje i realizacje konserwatorskie w powojennym Poznaniu — rola Józego Łomnickiego po-*

święcił doc. dr hab. Henryk Kondziela. Działalność konserwatorską Jana Borowskiego omówili prof. dr hab. Jerzy Stankiewicz i mgr inż. arch. Janusz Ciemnołowski w ilustrowanym przezrociami referacie *Prof. Jan Borowski jako architekt i konserwator*.

Dr Tadeusz Rudkowski w referacie *Bohdana Marconiego działalność konserwatorska w zakresie malarstwa ściennego* podjął próbę konfrontacji głoszonej przez Marconiego teorii z jego działalnością praktyczną.

Prof. Janowi Zachwatowiczowi referat pt. *Konserwator i zabytek — na przykładzie działalności prof. Jana Zachwatowicza* poświęciła mgr Anna Łęgow-ska.

Sesji towarzyszyła dyskusja. Niestety, nie było na nią zbyt dużo czasu. Mimo to dyskutanci poruszyli wiele nurtujących środowisko problemów, choć wiele wypowiedzi było „na marginesie” nie tylko sesji, ale i istotnych teoretycznych i praktycznych problemów konserwatorskich.

Założeniem organizatorów sesji, zorganizowanej z okazji 100-lecia urodzin Jerzego Remera, było zaprezentowanie spojrzenia współczesnych konserwatorów na działalność teoretyczną i praktyczną swoich poprzedników, ich stosunku do zabytków. Założenie to zostało spełnione. Wygłoszono wiele znaczących referatów, w których o pewnych sprawach w takim gremium mówiono po raz pierwszy (choćby o dwudziestoleciu międzywojennym). Dobrze się stało, że w sesji uczestniczyli również studenci Instytutu Zabytkoznawstwa UMK. Pod względem merytorycznym sesja spełniła więc swoje zadanie. Do organizatorów można mieć więc tylko prośbę, by w przyszłości czas trwania sesji o tak bogatym programie był trochę dłuższy lub też by program sesji nie był aż tak przeladowany (w drugim dniu sesji wygłoszono 14 referatów). W takich sytuacjach trzeba — niestety — dokonywać wyboru.

Krystyna Stankiewicz

AKCJA MEMORABILII WE WŁOSZACH — SEMINARIA POPRZEDZAJĄCE MIĘDZYNARODOWY KONGRES

W dniach 5–7 grudnia 1988 r. w Rzymie odbyły się obrady międzynarodowego kongresu, zamykającego i podsumowującego akcję *Memorabilii*¹.

Celem tej szeroko zakrojonej akcji było ustalenie metod i kryteriów badania i zarządzania dobrami kultury we Włoszech. Obrady kongresu, o którym poinformujemy oddzielnie, poprzedziło 11 seminariów (warto przypomnieć, że przewidywano 8).

Oto tematy seminariów:

1. Zarządzanie dobrami kultury i programowanie ich ochrony;
2. Rola i udział przedsiębiorstw w ochronie dóbr kultury;
3. Informacja o dobrach kultury, ich rola;
4. Prace badawcze w zakresie dóbr kultury;
5. Nowa rola dóbr kultury w społeczeństwie;

¹ Zob. „Ochrona Zabytków” 1989, nr 2.

6. Wydawcy a dobra kultury;
 7. Nowa specjalizacja w zakresie zarządzania dobrami kultury;
 8. Waloryzacja dóbr kultury — od ekonomii do kultury;
 9. Między inicjatywą prywatną i planowaniem — neomecenat;
 10. Doświadczenia włoskie w dziedzinie dóbr kultury w kontekście międzynarodowym;
 11. Perspektywy unowocześnienia norm (we Włoszech) w zakresie dóbr kultury.
- Wszystkie seminaria odbyły się w pierwszej połowie roku.

Poszczególne seminaria organizowali inni promotorzy, wśród nich np. radio i telewizja włoska, instytuty badawcze, uniwersytety (rzymskie), Ministerstwo Spraw Zagranicznych Włoch itd. Na każdym seminarium dyskusję otwierało wystąpienie przedstawiciela grupy koordynującej akcję *Memorabilii*. Poprzedzał je wstęp gospodarza, czyli orga-

nizatora seminarium. Lecz myliłby się ten, kto sądziłby, że organizator danego seminarium posiadałby jakieś szczególne uprawnienia. Na ogólną liczbę 130 uczestników ostatniego seminarium tylko 10% stanowili przedstawiciele uniwersytetów (m.in. organizatorów seminarium), a aż 50% przedstawiciele Ministerstwa Dóbr Kultury. Zwraca też uwagę rosnąca liczba uczestników seminarium, od 24 na pierwszym do 130 na ostatnim, co świadczy o wzroście zainteresowania tematem.

Bez wchodzenia w szczegóły, należy podkreślić, że seminaria te umożliwiły zorganizowanie kongresu z udziałem licznych uczestników również spoza Włoch (na ogół z sektora muzeów). Szczegółowe omówienie kongresu zamieścimy w jednym z następnych numerów.

Jacek Wojski
Rzym

KONKURS NA NAJLEPSZEGO UŻYTKOWNIKA OBIEKTU ZABYTKOWEGO W 1987 R.

Dnia 13 grudnia 1988 r. odbyło się na Zamku Królewskim w Warszawie rozdanie nagród w dorocznym konkursie MKiS na najlepszego użytkownika obiektu zabytkowego. Wojewódzcy konserwatorzy zabytków zgłosili do konkursu 21 obiektów z 13 województw. Do nagród i wyróżnień wytypowano 16. Jury konkursu przyznało 1 nagrodę specjalną, 5 nagród I stopnia, 4 nagrody II stopnia, 4 nagrody III stopnia i 2 wyróżnienia.

Nagrodę specjalną otrzymał mgr inż. Jerzy Małecki, dyrektor Państwowych Gospodarstw Rybackich w Poznaniu, za całokształt swej działalności w zakresie ochrony zabytków na terenie województwa poznańskiego. Dzięki je-

go staraniom jako byłego dyrektora Zjednoczenia PGR w Poznaniu, odrestaurowano cenne obiekty architektury zabytkowej, a mianowicie: zespół pałacowo-parkowy w Arcugowie, zespoły dworskie w Cykowie, Parzęczewie, zespoły pałacowo-parkowe w Bieganowie, Uzarszewie, Jeziorach Wielkich, zameczek myśliwski w Bugaju, dawną karczmę w Ptaszkowie, zespół folwarczny w Piaskach oraz dwa obiekty uczestniczące w konkursie 1987 r. — Domek Szwajcarski z XIX w. na wyspie w Zaniemyślu, wkomponowany w zespół ośrodka kolonijno-wypoczynkowego oraz zespół pałacowo-parkowy w Czarniejewie, którego odbudowy i przywrócenia do pierwotnej świetności był inicjatorem.

Nagrody I stopnia otrzymały:

1. Kombinat Państwowych Gospodarstw Rolnych w Czarniejewie za przeprowadzenie i dokończenie prac remontowo-konserwatorskich zespołu pałacowo-parkowego, pochodzącego z przełomu XVIII/XIX w. z przeznaczeniem na ośrodek usług hotelowo-turystycznych. Wnętrze pałacu urządzono stylowo i wyposażono w stylowe meble. Zespół ten zaliczany jest do najcenniejszych zabytków architektury pałacowej w stylu klasycystycznym końca XVIII w. na terenie Wielkopolski. Dodatkowym, wyróżniającym elementem oceny jury konkursu był fakt wykonania robót remontowo-konserwatorskich przez własną brygadę remontowo-budowlaną kombinatu